

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Subijciuntur quædam Laudatorum acuminum exempla. Capvt XV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Τὴν δὲ Ἐπὶ ἀμινόδου σέμαλι σύνεδαζε
τὴν δὲ ἀμινὴν τῆς θεοῦ ὁ κερσεύς.

(Cum Epaminonda corpore virtutem Thebanorum sepeliuit fortuna.) Multa item in Epitaphio Lysia, multa in Demosthenis orationibus inuenies, sed nusquam crebriora, quam apud eos, qui floridius quoddam & accuratius & Synesius dictionis genus elegerunt. Inter sacros verò in acuta auctores excellunt Gregorius Nazianzenus, & breuitate Synesius. Quid enim aliud arguunt, quam hanc praestantissimi ingenij subtilitatem concisae illae, & euibrate mi. Gregor. epistolae: aut in epicherematis collectae sententiae ad Nicobum.

Φεύγετε δὲ δίκοντας ἴσως νόμοις ἐρωτικοῖς,
ἵνα σεαυτὸν ποιεῖς λιμώτερον ἢ κε σῦρ, & νόμ
τὴν τῆ μακροῦ χρόνου ζημίαν ἀναπληρώσασθε
ἡμῖν. & εἴτε σε τῶν αὐτοῦ κληρονομία πάλιν
ἐφήσεις ἡμᾶς ὡς ἀνεμενότερον ἢ πάλιν πο
δεδίχθητε.

Fugis persequentes amatoriis fortè legibus, quò sis pretiosior. Veni igitur, & diuturni temporis exple detrimenta. Ac si quid reum tuatum te istic retinet, rursum nos relinques, vt angustioiorem hac ratione te reddas à nobis expectatus.

Hæc oris rotundi sunt, & viuidi, vt apparet, ingenij, eodem charactere Synesius.

Λυτῶσι τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότροποι πονηροί.
Ἦμοι, Δεῖ Διάθεσι κατ' αὐτῶν οἱ πάπαιοι γὰρ παρὰ τῆ
λοισ ἐκχρῶνται.

Synes. O-

lymp. 45.

Homo, Dei

Διάθεσι κατ'

αὐτῶν οἱ πάπαιοι

γὰρ παρὰ τῆ

λοισ ἐκχρῶνται.

Conuulsant Ecclesiam improbi alieni. Tu

genio sententiae τῆς ἡ δειῖς παντός διακόσμου

bonum non σκια τὸ ἀνθρώπαινον. Εὐ ἡμοι χεῖρες τῶ νόμων.

peccare, secundum in- Μὲ γισον ἀγαθὸν τὸ μὴ ἀμαρτῆν. δεύτερον δι-

stificari. χροῦσθῆναι.

Idem contra Ἀγαθοποιεῖν φύσις δεῖ ὡς τῶ πυρὸς τῶ θεοῦ

Androm. μαρτεῖν. Καὶ τῶ φωτὸς τὸ φωτίζεσθαι.

Latinatio (Benefacete est natura Dei, sicut ignis cale-

quentia & facere, & lucis illuminare.)

conuulsas sct. Non opusest hic innumeros commentari

v. utraque. locos, licet cuique ex fluuio haurire. Hoc eo

C. Gracch. tantum dico, vt appareat, quantum, & quam

ipsis Roma. prudenter eo dicendi genere, Græca eloquen-

na eloquen- tia sit delectata, Romanis item aliqua fuisse si-

zæ primor- mulachra ab ipsis eloquentiae incubabulis, C.

diu tetrauit Gracchi in Populum oratio inueniat. In cuius

aliquid in (vt ait Gellius) principio collocata verba sunt

hoc genere. accuratius, modulatiuque, quam veterum o-

ratorum fert consuetudo.

(Quæ vos cupidè per hosce annos appetistis, atque voluistis: ea si temerè repudiariis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetistis, aut nunc temerè repudiastis dicamini.)

Rotunda est, & acuta, vt videtur sententia, habet tamen in sine vitium, de quo postea dicemus. M. Tullius Cicero licet ad omnia eloquentiæ decora factum haberet ingenium, consultò aut abstinet, aut rariùs vitur, quod & temporibus, & auribus hoc dicendi genus non putaret accommodatum. Itaque quod alius in conclusionè, post vibratam fortè ex ciu smodi acuminibus periodum, haud timidè dixisset apud Cæsarem. Tu ipsam victoriam Cæsaris viciisti. Ille verecunde se insinuans, verocor (inquit vt hoc quod dicam non perinde intel ligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio. Ipsam victoriam viciisse videris, cum ea ipsa, quæ illa erat adepta victis remisisti. Nam cum ipsius victoriæ conditione iure omnes vici occidissetis, clementiæ tuæ iudicio conseruati sumus.

Qua verecundus Cicero in acuminibus.

Habit igitur sua acumina, sed rara modesta, & grauiora, quale est illud diu, mulumque celebratum. vxor generi, nouerca filij, filia pellex, quo nihil potest esse in hoc genere admirabilius, sed ne multiplicis illius, & æqualiter in omnia genera diffusa orationis, quæ tunc à fiteñtibus auribus excipiebatur, cursum frangeret, maluit esse in hac copiosior, quam in illis ingeniosior videri.

At Salustio vigente (vt ait Seneca) amputatæ sententiæ, & verba ante expectatum cadentia, & obscura breuitas fuere pro cultu. Mox etiam sub Imperatoribus, quæ apud eum fuerant satis verecunda, in elatam euibrate dictionis audaciam transiere, & ad ipsas tandem ineptias deueniunt, de quibus dicam si prius ea, quæ in hoc genere laudatissima sunt, ostendico.

Subijciuntur quedam Laudatorum acuminum exempla.

CAPVT XV.

Atque imprimis magnoperè videtur distinguenda breuitas à prærupto quod appellatur genere dicendi, illa enim rem viriliter, & strictè colligit, hoc interruptas, & suspiciosas relinquit sententias. Illa explet animos, hoc suspendit: illa cum leni quodã gratiæ floxæ intorquere solet acumina, hoc frigida quædam

Acuti & prærupti styli discrimen.

L

dam dicta hianti calamo effutire. Exemplis collucere faciam omnia.

Acuta sunt, venusta, & brevia, quae Plinius habet in Traiatani Panegyrico.

Laudata, et acuta breuitatis exempla ex Plinio. Traiani modestia.

(Vnum ille se ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminent, quod vnum ex nobis putat, nec minus hominem se, quam hominibus praesse meminit.

Nihil hic obscurum, nihil hians, nihil impensius affectatum, & tamen acutum est, & neruose dictum.

Item.

Vita principis censura est.

(Nam vita principis censura est, eaque perpetua, ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur, nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo, quippe infidelis recti magister est merus.)

Apparent haec ingeniose, non tamen anxie dicta, fluunt ab alta mente, sed sine vi, & stridore fluunt.

Item.

Vera felicitas dignum videri.

O te felicem! quod cum diceremus, non ope tuas, sed animum mirabamur. Est enim vera felicitas, felicitate dignum videri.

Nulla in tantilla sententia particula est, quae suam vim non habeat, elaborata est, & docta, ostendit tamen plus felicitatis, quam artis. Haec vero Salustij pressa, subtilia, actia, vellitantia.

Salustij veritas ac breuitas. Salust. in orat. Catil. In auanos.

(Postremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant, tamen summa libidine diuitias suas vinecre nequeunt. At nobis est domi inopta, foris aas alienum. Mala res, spes multo asperior. (Et quod sequitur conclusionis fulmen, vt a Technicis appellatur.) Denique quid reliqui habemus praeter miseram animam?)

Nihil est in hac sententia obscuritatis, nisi forte summa libidine diuitias suas vinecre nequeunt, hoc Salustianam retinet obscuritatem, caetera fluunt liberius.

Id vero quod sequitur exemplum laudatissimam habet breuitatem.

Extrudens opus.

(Etenim quis mortalium, cui virile ingenium est, tolerare potest, illis diuitias superare, quas profundant in extruendo mari, & montibus coaequandis, nobis rem familiarem etiam ad necessaria deesse.

Hoc si dixisset alius, vtramque fortasse impleuisset paginam, nec vnquam hanc maiestatem attigisset (illis diuitias superesse, quas profundant in extruendo mari, & montibus coaequandis.)

Item haec sententiosa.

(Nemo nisi victor pace bellum mutauit. Semper in praelio ijs maximum est periculum, qui maxime timent, audacia pro muro habetur.)

At istud nimia breuitate fit obscurum. Non placuit reticere, ne quis modestiam in conscientiam duceret. Hoc est, ne silentio crimen subesse arbitraretur.

Idem in oratione Caesarij.

Sunt eadem familiaria Cornelio Tacito grandia, & splendida dicta, acuta breuitate collecta, vt

(A Erarium si ambitione exhauserimus, per scelera supplendum erit.

Tibi summum rerum iudicium Dijs dederunt, nobis obsequij gloria relicta est.

Cornelii gratia & byssina dicta.

Secundae res acrioribus stimulis animum explorant, quia miseriae tolerantur, felicitate corrumpimur.

Ambitio.

Falluntur, quibus luxuria speciem liberalitatis imponit, perdere iste scier, donare nesciit, & caetera, quae eodem tenore apud eum dicuntur propè infinita.

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

Haec vt apparet altae mentis, & consummatum ingenij est eloquentia, grandis simul, & breuis. Sed nemo tamen in istis Quinto Curtio, aut felicior est, aut nitidior.

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

Innumerabiles sunt apud eum gemmae, quales sunt istae in oratione legatorum Darij.

Quintus Curtius in oratione legatorum Darij.

(Respic quantum post te reliqueris, intue re quantum petas. Periculosum est praegrave

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

imperium, difficile est continere, quod capere non possis. Vides vt nauigia, quae modum excedunt, regi nequeant, nescio an Darius ideo

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

tam multa amiserit, quia nimiae opes magnae iacturae locum faciunt. Facilius est, quaedam vincere, quam tueri. Quae hercule expeditius

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

manus nostrae rapiunt, quam continent, ipsa mors vxoris Darij, te admonere potest minus iam misericordiae tuae licere, quam licuit.)

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

Quod verbum in ista oratione sine suo aculeo? nihil tamen coactum, nihil acerbum, nihil morosa

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

obscuritate infuscatum, quod ideo plus habet laudis, & admirationis.

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

Quae vero Alexander respondet, num tota sunt byssina.

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

(Nunciate Dario gratiarum actionem apud hoste superuacaneam esse, & me quae fecerim

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

elementer, & liberaliter non amicitiae eius tribuisse, sed naturae meae.

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

Nec mundus duobus solibus potest regi, nec duo summa regna saluo statu terrarum potest

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

habere.)

in personis. Tibertij. l. 2. Ann. l. 17. in oratione.

Haec

Hæc graua, illhæc rotunda sunt, & expe- dita.

(In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem quisque contempserit, timidissimum quemque consequitur.)

Alia subtilia, & antihæris intesta, vt

64. (Alij optimè miserias ferunt, qui abscondunt, nec vlla est tam familiaris infelicibus patria, quam solitudo, & status prioris obliuio. Nam qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lachrymæ are- cant. Nemo fideliter diligit, quæ fastidit: Nam & calamitas querula est, & superba felicitas.

Item.

66. Quædam beneficia odimus, metuissè mortem confiteri pudet, superest, vt malit iniuriã accepisse, quam vitam.)

Nihil opus est cætera persequi, hinc cer- ni potest, quanta fuerit huius authoris, in hoc conciso dicendi genere felicitas. Sed qui omniũ ingenia, maiestate, copia, felicitate, genio denique ipso vincit, & obituit Seneca, hanc sibi styli dignitatem, quasi ius hereditariũ arrogat. Tortus his dictionum purpuris collucet, vt cœ- lum stellis. Nihil eo fecundius, aut opulenti- us: Hauserat quipè ex domesticis fontibus; Nam Seneca Rhetor ex ijs, qui sub Augusti tempora floruerunt, eoque dicendi genere ad infaniam vsque delectati sunt, colores, & acu- mina collegit, quæ in libris controuersiarum, & suafoniarum extant sparsa, ex quibus illo- rum ingeniorum vim, & studia possis agnos- cere. Lubet laudatoria aliqua exempla subij- cere.

Hæc in vestalem prostitutam, quæ se saluo pudore, & milite castitatis pugnatore viriliter interfecto iactabat, ex lupanari exiisse, ideoque Sacerdotium repetebat, satis acutè dicta sunt.

(Ne metuas puella pudica es, sed sic te viro lauda, non templo.)

Dilcede, ignota es: dilcede, nimium nota es. Nulla satis pudica est, de qua quaeritur. Virgine esse Sacerdotem nostram, cui credimus: me- retici, lenoni, Piratis:) Item contra patrem reum malæ tractationis, quod cum duos filios Pancrati. stas inter se dimicatuos eduxisset ad olympia, interminatus se victum abdicatuũ, Senec. contr. ambos morti coegisset, præ dedecoris metu Ter- t. 5. cont. 3. *ius sine sorte pugnaſti, & vtrumque viciſti. Hæc*

virilia planè acumina mira breuitate contor- ta. At Marillij sententia omnium subtilitatem longè vicit, ipsi Porcio latroni, non immeritò admirabilis visa, dixit enim pro vestali.

(Narrate sanè omnes, tanquam ad prostitu- tam venisse, dum tanquã à Sacerdote discesse- rint. Iam quod sequitur exemplum elimatæ breuitatis est, & ad vigendum, motusque eli- ciendos satis efficax. Pro adolescente, quem Patruus abdicabat, quod Patrem aleret, contra Patruum: (Fortunæ lex est præstare, quæ exe- geris, miserere. Mutabilis est casus: dederunt vobis terga victores, & quos prouexerat for- tuna destituit. Quid referam Marium sexto cõ- sulatu Carthaginẽ mendicantem, septimo im- perantem? Ne circa plura instabilis fortunæ exempla te mitam, vide quis alimenta roge- tur, & quis roget?)

Valent inquam ista, sed dicta tempore, & loco. Nec minus laudata, quæ in causa *Ince- sta de saxo* iactata sunt. Quippe vestalis incesti damnata, vixit deiecta: ad panam repetitur. Contra hanc ipsam dixit Fuluius Sparſus (A superis deiecta, ab inferis non recepta, in cuius poenam saxum extruendum est) pro incesta Sillius.

Damnata deiecta est, absoluta descendit. Et in nobili causa contra Parthasium pictorem Atheniensem, qui cum Philippus captiuos O- lynthios venderet, emerat, vnum ex his senem perduxerat Athenas, torserat, & ad exemplar eius pinxerat Prometheus à Ioue in Caucaſo religatum, & laceratum, quam postea tabulam in templo Mineruæ dedicauerat, hæc magni- ficè dicta.

(Infelix senex vidit iacentis & diuulsæ pa- triæ ruinas: abstractus est à coniuge: super exu- sta olynthi cinerem stetit. Iam ad figurandum Prometea satis tristis est. Proh Iupiter (quem enim melius inuocem aduersus Parthasium, quam quem imitatus est) olynthium factum pi- cturæ tuæ excipio. Nam quis vt naufragium pingeret hominem merſit: cæditur! parum est: inuitur. Etiamnum parum est: lanatur: Hoc (inquit) in irato Philippo satis est, sed nondum in irato Ioue.)

Hæc plane, & pulchra videntur, & suaui- a, habent tamen semper aliquid obscuritatis, vt *Olynthium tantum pictura tuæ excipio*, clari- us dixisset, fac non esse Olynthium, homo est. Quis vt naufragium pingeret, hominem merſit.

Marillius

Asprenas
Fortuna
varietas.

Fuluius
Sparſus.

Sillius.

In causa
Parthasi pi-
ctoris breues
& acuta
sent.

Gnuius
Silo-
Contr. l. 10.

Acumina
ex varijs
Rhetori-
bus latinis,
Arelus
Fulcus.
Castus
Pius.
Asprenas
Fulcus.
Honoris a-
mor dedeco-
ris metus.
Senec. contr.
l. 5. cont. 3.

Item.

Iulius Bassus. (A Edem Minerva, tanquam castra Macedoniae donum fugiunt.

Turpinus. Torquetur, hoc nec sub Philippo factum est. Moriatur, hoc nec sub Ioue.

Triarius. Corrupti duo maxima Promethei munera ignem, & hominem.

Musa. Narraturus sum Olynthij senis, ignes, verbera, tormenta. Aliquis ne nunc quæri de Philippo putat, Dij, Dæque te perdant, misericordem Philippum fecisti.)

Hoc conclusionis suis aptè intortum fulmen, quò præ Parrhasij crudelitate mitem Philippum facit, quem tamen Athenienses crudelissimum iactabant. Sed illæ torti senis querelæ paucis, & nauiter expressæ.

Cornelius Hispanus. (Vl. ina membrorum meorum tabes tormentis immoritur. Parrhasi quid agis? non feruas propositum. Hoc supra Promethea est. Tantum patiendum est pingente Parrhasio, quantum irato Ioue.)

Hæc tantæ acumina parum sensum tortum decent. Nemo in toro Phalaridis quærit delectum verborum, quibus suas querelas exprimat.

Porcij Latronis in hoc genere Ironia grauior est.

(Si videtur tibi, istis muneribus aram misericordie orna.)

Hæc sanè appositè dicta plurimum ostendunt facundia, ingenij, iudicij, suauitatis: sed tenendus est modus, qui in hoc genere plerumque difficillimus esse solet.

De erroribus abrupti styli, & frigide acuti.

CAPVT XVI.

GRAUIS igitur error eorum est, qui plurimum quidem in eo habent ingenij, sed parum cordis. Itaque nec vim illam mentis exundantem coercere possunt, sed dicunt quicquid in buccam. Quid autem res, quid locus, quid aures patiantur minime considerant. Inferre volunt omnia acuminibus, nihil sine figura dici, etiam figuratè panem peti. Hoc quidem perabsurdum est. De eo igitur ita magni auctores statuunt: expeditam breuitatem, quæ nihil habeat obscuritatis, magnum esse eloquentiæ vigorem, camque graues personas, quantum auditores tulerint, apprimè decere:

Qualis debeat esse breuitas orationis.

non debere tamen esse præruptam, suspiciosam, nimis affectatam, quæque insidias tendere videatur in clausulis. Atque in eo magno per spectandum est argumenti genus, aliud enim epistolæ, aliud historia, aliud declamatoricæ oratiunculæ, aliud etiam iustæ orationes desiderant. Lex epistolæ argutam breuitatem præscribit, illæ verò, quæ apud historicos extant oratiunculæ, non nihil ad nitorem, & palæstram compositæ, hoc dicendi genus leniter ferunt, imò desiderant. Alioqui si periodorum ambitione circumducta esset parua oratio, nihil haberet præter strepitum, & fumos. Alia verò est iustæ orationum ratio, quæ cum maioribus fluuijs simillimæ videantur, non debent istis affectatæ breuitatis constringi legibus, ne videamur Helleponto, Xerxis more, pedicas, & compedes iniicere. Granditatem minuit oratoriam frequens concisio periodorum, & licet pius floridus ostentet, minus tamen habet maiestatis. Nolo grandes, lentas, atque velut arena, ramentisque fertas periodos, quales sunt puerorum: Nolo exiles, aridas, etiam de ipso naturali profluuiio, propter morosam breuitatis affectationem violente detortas. Quis hominè ferat vnus horæ spatio pro concione dicentem, quod Porcius latro contra Vestalem declamauit.

(Sacerdos nostra adhuc in Lupanari vinceret, nisi hominem occidisset. Inter barbaros, quid passa sit nescio: quid potuerit scio. Sacerdoti ne purus quidem contigit Dominus. Absint ex hoc foro lenones, absint meretrices: ne quid parum sanctum occurrat, dum Sacerdos legitur. Si nihil aliud certè osculatus est re, quisquis puram putabat. O egregium pudicitia: patrocinium! Militem occidi. At Hercules lenonem non occidisti. Deducta es in lupanar, accepisti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus est: Haec tamen in te inquiri potest. Cæterum nescio quid cellulam, & obscenum lectulum voces. De pudicitia Sacerdotis hic queritur. Nemo (inquit) virginitatem mihi eripuit, sed omnes quasi erepturi venerunt: sed omnes quasi eripuissent recesserunt. Quæ mihi Sacerdotem cuius precaria est castitas?)

Hoc bellum, bellum (vt ait Satyrus) dico tamen tolerari non posse, sed vt vina violenta, nisi aqua diluantur, vertiginem cerebro inducant: sic illa dicendi, quæ minima videtur, sed tamen anxietate maxima est contentio, & dicentem fatigat, & transuolat auditores.

hoc

Oratorij iracundia in historia dia sunt.

Magna orationes nisi rursus præcipiam breuitatem.

Breuitas in amplioribus orationibus vitiosa.

Nimia breuitas orationis, raris.